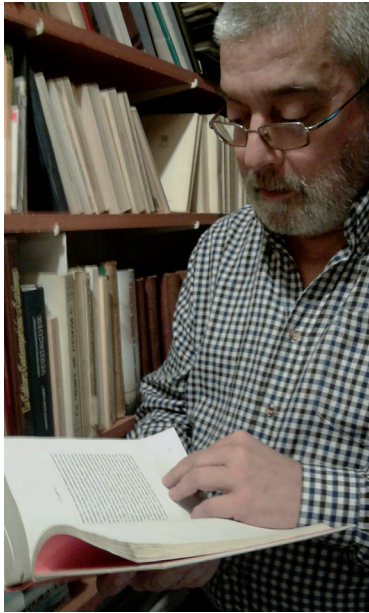

Àlvar Valls

PER MARIA CUCURULL I AGNÈS TODA

Amb una vinculació amb la llengua i amb la correcció dilatada, parlar amb **Àlvar Valls** —que des de fa dècades viu a Andorra— ens serveix per a valorar i entendre millor aquesta feina.

Per què dedicar-se a corregir? D'on prové el vostre amor per la llengua?

No estic segur que la meva relació amb la llengua tingui una base amorosa; simplement, vaig començar a llegir en català essent encara un nen i en vaig aprendre l'ortografia per memòria fotogràfica. Després, tot va venir rodat. La conjunció de l'atzar i la necessitat em va dur a corregir de molt jove, i ben aviat vaig fer-ne el meu ofici, que he continuat exercint durant tota la vida.

Qui us va introduir en el coneixement del català i, en concret, de la correcció?

El 1964, a disset anys, em vaig incorporar d'oficinista a la redacció de la revista *Serra d'Or*. M'hi va introduir en Jordi Carbonell i de Ballester, amb qui ens coneixíem circumstancialment. Allà em vaig trobar, a la taula del costat, amb Eduard Artells, un dels correctors «històrics», que hi anava els matins i revisava els textos de la revista. Era un home entranyable, que per edat podia ser el meu avi, i m'admirava la seva feina silenciosa i metòdica. No vaig tardar a matricular-me als cursos per a professors de català organitzats per Òmnium Cultural que ell i altres professors —com Joaquim Pomares— feien a la Institució Cultural del CICF, i en dos anys vaig obtenir el títol de grau mitjà, reflectit en una humil papereta signada per Joan Triadú que encara conservo. I devia ser el 1966 —ara fa cinquanta anys— que vaig començar a corregir seguint el procés d'aprenentatge que llavors s'estilava: els novençans corregien només galerades i compaginades, fins que, després d'un temps de rodatge, passaven a corregir originals. Les meves primeres feines van ser per a Edicions 62 i per a Proa, com a corrector extern. També vaig començar a corregir proves per a *Serra d'Or*. Tenia la immensa fortuna de treballar quatre hores diàries al costat del mestre Artells, i això va accelerar l'aprenentatge a cò-

pia de martiritzar-lo amb dubtes i preguntes. Pocs anys més tard —devia ser el 1969—, Artells es va incorporar a la *Gran enciclopèdia catalana* i vaig passar a corregir els originals de la revista. Una altra sort per a mi va ser tenir com a cap a la revista en Jordi Sarsanedas, que llegia darrere meu els textos corregits i hi feia correccions d'estil, cosa que per a mi va ser també una escola impagable.

És una feina prou ben valorada? I ben pagada?

Qui coneix bé la llengua sol valorar la tasca del corrector i sol veure'l com un col·laborador necessari. Hi ha autors, però, que el veuen com un competidor, com un delator o com el policia dolent. El corrector és un tècnic al servei de l'edició, com el maquetista o l'impressor. Socialment, de vegades no s'aprecia prou aquest caràcter tècnic i és vist com un subaltern que més aviat fa nosa. A això hi ha ajudat també la desídia d'alguns editors que confien textos a persones poc preparades que no «són» correctors, sinó que «en fan» per guanyar-se les garrofes mentre no els surt una altra feina socialment més valorada o econòmicament més segura. Aquest tipus de correctors passatgers, que no aspiren a fer de la correcció el seu ofici, poden tenir molta ciència, però sovint es desinteressen d'adquirir la tècnica, imprescindible per a fer bona feina. Pel que fa a si la feina del corrector és o no ben pagada, no conec el cas dels professionals amb lligam laboral fix; pel que fa als correctors externs, que és el meu cas, puc assegurar que, en general, és molt mal pagada, ja que les editorials la valoren molt a la baixa, a tant el foli i sense tenir en compte els problemes que sovint presenten els textos i que, si es vol treballar correctament, obliguen a fer consultes complexes que prenen molt de temps. Qui es vulgui dedicar a corregir en condició d'extern ha de saber que no hi haurà de plànyer hores si vol que li surtin els comptes. Això fa imprescindible que la feina t'agradi, que sigui la teva dedicació professional i alhora, en certa manera, el teu *hobby*.

Quins llibres són els més agraiats de corregir? I els menys agraiats?

Jo sempre dic que, per a un corrector, un text és un text i que no hi ha textos bons i textos dolents, qualificacions que pertanyen a altres àmbits d'anàlisi. A un corrector, des del punt de vista tècnic, li ha de ser igual corregir un prospecte farmacèutic, una revisteta escolar o una novel·la d'un autor de renom; li ha de ser igual que un llibre no tingui referències bibliogràfiques al peu o que en tingui mil. És com un cirurgià amb un cos a la taula d'operacions, que farà la seva feina amb la mateixa professionalitat tant si el cos és el del rei com si és el del més humil dels vassalls. El problema del corrector és que de vegades no pot resoldre la feina amb un tall

net de bisturí i ha de fer algunes operacions prèvies que el cirurgià s'estalvia: ha de dutxar el pacient, li ha de tallar les ungles, l'ha d'afaitar... De vegades fins i tot ha de fer funcions de curador sense ser especialista en el tema de l'obra. I això, responent a la vostra pregunta, és la part de la feina menys agraïda, que l'editor moltes vegades ni tan sols coneix i que el corrector fa *gratis et amore*.

Corregint, ¿s'aprèn, o encara sorgeixen més dubtes?

Corregint se n'aprèn, i molt. I com més se n'aprèn més dubtes sorgeixen, per allò que com més saps més saps que no saps. La llengua, malgrat que té lleis regulars, no és ni de lluny un model matemàtic. En la llengua escrita tan sols és matemàtica l'ortografia, i encara. Tota la resta està subjecta a la naturalesa d'un organisme viu al qual els diccionaris i les gramàtiques intenten aproximar-se sense aconseguir-ho del tot. Davant dels dubtes, per part del corrector s'imposa la prudència. Un corrector experimentat pot arribar a fer ús de la intuïció, segons allò que Joan Coromines en deia el «dring» que li feia tal o tal paraula, tal o tal gir sintàctic. Però, si una disjuntiva persisteix, el millor que pot fer és aplicar la regla d'or de la correcció: «Davant del dubte, no ho toquis.» O, a tot estirar, fer una proposta en llapis perquè sigui l'autor del text qui decideixi.

D'errors, se n'escapen gaires?

Se n'escapen més dels que voldríem, sovint per inadvertència més que no pas per desconeixement. Superar la velocitat màxima de lectura que cada professional ha de saber fixar per a si mateix pot ser letal. Jo sóc de la vella escola i procuro fer sempre una segona lectura dels textos, sobretot d'aquells en què més s'ha hagut d'intervenir i que ja han estat rellegits de primera intenció paràgraf per paràgraf. I, en darrer terme, la lectura de proves —que l'editor hauria de confiar sempre a un corrector qualificat—, més enllà de les qüestions tipogràfiques i de les particions de línia, hauria de servir per a detectar els errors que s'hagin pogut escapar en la correcció de l'original.

Català heavy o català light?

Aquesta és una falsa dicotomia. En funció de la feina del corrector, jo diria: *català normatiu* amb el registre de llenguatge escaient a cada cas, i *català estàndard* amb respecte als dialectalismes quan cal. La resta són falòrnies.

El fet de corregir d'una manera o d'una altra, implica pronunciar-se políticament?

Jo només veig una manera de corregir, i és conjugant el respecte a l'autor i el respecte a la norma. No em cap al cap que hi hagi una altra manera. És veritat que en les propostes del català *heavy* i el català *light*, que avui dia són ja molt suades, hi havia un rerefons polític tan clar com el rerefons personalista que també tenien. Sortosament, l'apologia del «català que ara es parla» contra l'obra de Fabra va durar quatre dies, ara fa un

segle, i sortosament també altres genialitats que han anat sorgint no han fet forat en el conjunt dels parlants, ni en l'acadèmia, ni entre els treballadors de la llengua.

Com ha canviat la correcció des que vau començar fins ara?

Ha canviat molt, jo crec que per a bé. La llengua s'ha desencarcarat perquè la societat mateixa s'ha desencarcarat. La gent que escriu ja no amaneix els textos amb un esplet de «tantost», «adés», «puix que» o «ensem» —formes tanmateix ben vàlides en determinats registres literaris—, i els correctors ja no imposen el «llur» i són molt més tolerants. El canvi més espectacular, però, ha estat en les eines i les condicions de treball. En els anys seixanta anàvem amb una sabata i una espadenya, vivint de renda del diccionari i la gramàtica Fabra i de la gramàtica Marvà. Avui disposem d'una immensa quantitat d'eines, generals i especialitzades, que fan la feina del corrector més segura i més completa. La imatge romàntica del corrector treballant amb el Fabra obert damunt d'un faristol de taula pot ser molt entranyable per als qui tenim prou edat per a recordar-la, però la imatge d'avui no té color: davant de la pantalla de l'ordinador, amb totes les eines arreglades en la finestra del Google en pestanyes i amb la possibilitat de resoldre en un instant dubtes que abans eren irresolubles. Aquesta i altres condicions tècniques, com la facilitat de fer cerques automàtiques dins del text, són un avenç impagable.

Millor corregir en paper o a l'ordinador?

Això depèn de cada persona. En el meu cas, faig sempre que puc la primera lectura en pantalla per raons pràctiques, però les segones lectures les acostumo a fer en paper i amb l'inefable Bic vermell —i després passo les correccions al fitxer informàtic—, perquè he constatat que la pantalla, si més no per a mi, resulta traïdora.

Els canvis en la normativa, ajuden o entorpeixen?

Ajuden. Els pocs canvis que hi ha hagut en la normativa general a les últimes dècades no s'han fet a la babalà, sinó per solucionar qüestions problemàtiques o per simplificar. Als correctors ens poden agradar més o menys, però la nostra feina és aplicar-los. Ha estat un trist espectacle, pel que ha tingut de frivolitat i de provincianisme, la contestació pública per la qüestió dels diacrítics, capitanejada per alguns col·legues, amb arguments truculents i amb recollides de firmes. Ha estat trist perquè aquests correctors han ignorat el propi rol i han embrutat la imatge de la Secció Filològica, actuant com si la normativa s'hagués d'establir de manera assembleària. Jo no he estat mai d'aquells correctors que es miren al mirall i hi veuen un Fabra, ni tampoc d'aquells altres que quan parlen de Fabra diuen *Pompeu* i somriuen amb suficiència. No em cansaré mai de repetir que el corrector és un tècnic i que la Secció Filològica és un òrgan acadèmic, a més de ser una estructura d'estat. ♦